

alergija, treba se najprije savjetovati s liječnikom, po mogućnosti fonijatrom, i pridržavati se njegovih uputa. Fonetsko vježbanje glasa, scenske vježbe glasa, pjevačke vježbe glasa mogu se izvoditi u opsegu koji dopusti liječnik.

Usporedni podatci na temelju upitnika anamneze glasa između budućih vokalnih profesionalaca i neprofesionalaca (Varošaneć-Škarić, 2008) bit će prikazani unutar poglavlja VIII. *Značenje njege glasa i anamneza glasa za govorne profesionalce.*

## **V. UTJECAJ PROSTORA NA GLAS**

### **V.1. Arhitektura prostora**

Reći da zatvoren prostor djeluje dobro, a otvoren loše, na glasovu kvalitetu, da prvi čuva glas, a drugi djeluje na zlouporabu glasa, na preglasno i prenapeto govorenje, ne bi odgovaralo samoj naravi utjecaja prostora na glas. Kod svih javnih govornika prostor, dakako, ima značajnu ulogu pri izvedbi utječući pozitivno, odnosno negativno na glasovu kvalitetu.

Već u uvodnim napomenama spomenut je utjecaj arhitekture na zvučne osobine glasa. Primjer starih grčkih amfiteatara pokazuje da su graditelji znali postići izvrstan zvuk na otvorenom i stvoriti povoljan akustički prostor, koji je i danas pogodan za glazbene i poetske sadržaje, kao i za kazališne predstave. Suvremeni znanstvenici dokazali su da je, za dobar zvuk u amfiteatru, važan optimalan oblik i veličina arhitekture, raspored nizova sjedala i vrsta kamena izrovane površine, koji djeluje kao filter prigušujući buku, okolne šumove, a relativno pojačavajući više područje iznad 530 Hz. Potonja akustička osobina je i najznačajniji učinak kamenih sjedala. Posjedujući matematička pravila, i pomoću muzičkih metoda, graditelji su postizali da glasovi s pozornice budu jasni, snažniji i ugodniji gledateljima. Bilo je važno da se poboljša prijenos zvuka od orkestre koja se nalazila u središnjem dijelu (prema: Declercq i Dekeyser, 2007). Teatar u Epidauru već Vitruvije (1. st. n. e., izdanje 1999) u djelu *O arhitekturi* naziva umjetničkim djelom. Prijašnja je literatura pripisivala taj akustički fenomen uglavnom stepenastom obliku teatra (tj. amfiteatra), dok suvremeni znanstvenici dokazuju bitnu ulogu građe kamena samih sjedala (vrsta šupljikavog škrljevca) i periodiciteta stuba. Ostale osobine, kao što je smjer vjetra, ritam govora, imaju neku ulogu, ali ne presudnu, jer je zvuk dobar u svim vremenskim uvjetima (a prejak vjetar mogao bi imati i negativan učinak nepoželjne buke), a isto tako, zvuk je dobar izgovoren na svim jezicima i u različitim ritmovima. Redukcija nižih frekvencija, osim niže frekvencijske buke filtrira i područja fundamentalnih tonova ljudskoga glasa, znači i područje od otprilike 85 Hz do 255 Hz. Međutim, utvrđeno je da to nije tako dramatično, da se to područje nadomješta u središnjem živčanom sustavu u mozgu pomoću

dostupnih informacija visokih frekvencija, što Declercq i Dekeyser (2007) uspoređuju s fenomenom virtualnog tona u telefonskom prijenosu (kad čujemo da je netko bas, iako nedostaje tako nisko područje u prijenosu zvuka). Mnogi su teatri oponašali arhitekturu onoga iz Epidaura i njegov raspored kamenih stuba, što je dobro, jer je i periodicitet bitan faktor u filtrirajućem učinku stuba, a uslijed takve građe teatra, određenu važnost ima i difrakcija zvuka, jer publika može primati zvuk od naprijed i odstraga, što pozitivno utječe na recepciju zvuka (ibid., str. 2021). Naravno, u takvom arhitektonskom prostoru, vokalnim je profesionalcima uvijek ugodno raditi. Međutim, danas nemaju uvijek sreće nastupati na otvorenom u savršenim akustičkim uvjetima, pače, ima prostora u kojima dolazi samo do širenja zvuka bez pojačavanja bitnih frekvencijskih područja za čuvanje glasa, pa često dolazi do zlouporabe i oštećenja glasa. Pogubno je ako se izvoditelji na otvorenom ne mogu dobro čuti, jer im to znatno pomaže u čuvanju glasa. Nije samo važno pojačavanje zvuka, jer u nekim prostorima s glatkom površinom zbog prevelike reverberacije može doći do preklapanja zvuka i nedovoljno jasnoga govora, što također može imati poguban učinak za zdravlje glasa. I zvuk mora biti u skladu s prostorom, tako je zvuk orgulja izvrsno prilagođen akustici višebrodskih crkava s visokim stropovima. Prostoru crkava prilagođen je i govor svećenika, pa su raspored stanki razgraničenja, tempo i ritam različiti od onih u glumačkom govoru.

Nastupati pak u zatvorenim prostorima, također nije uvijek isto za glas. Neki prostori djeluju dobro na timbar, pojačavaju zvuk, omogućuju jasan i razgovjetan govor, a neki, zbog previše jeke ili pak zbog potpunoga prigušivanja viših frekvencija, ne čuvaju glas i smanjuju jasnost recepcije. Tako se za neke teatre, u kojima glumci danas glume, kaže da djeluju na estetiku glasa i da čuvaju glas, a da ga neki jako zamaraju i dovode do promuklosti nakon većeg vokalnoga napora. Scenski glumci uglavnom ne koriste mikrofon. U prostorima koji to omogućuju, govorenje uz mikrofon smanjuje zlouporabu glasa.

U surječju prikladnosti govora, već Kvintilijan savjetuje da se govornički stil, uz vrstu publike, treba prilagoditi i mjestu, da nije svejedno govori li se na javnom mjestu ili u privatnoj kući, pred brojnim slušateljima ili uskom krugu, u tuđini ili u svom mjestu, u logoru ili na forumu, u senatu, kazalištu, vlastitoj kući. Zaključuje da svako mjesto iziskuje svoj osobiti govornički stil (na str. 439).

Vježbanje glasa, uključujući projekcijske vježbe za glas koje postupno pripremaju glas za glasniji govor, utjecat će svakako na bolje čuvanje glasa. Toga su vokalni profesionalci svjesni te stoga i odgovorni u njegovanju kvalitete glasa.